

SALGIN SÜRECİNDE İNSAN HAKLARI VE DEMOKRASİ EĞİTİMİ DERSİNİ SEÇEN ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

The Views of Students Who Choose the Human Rights and
Democracy Education Course on the Human Rights and Equality
Institution in Turkey

Cem TUNA*

Makale Gönderilme Tarihi : 24/04/2021

Kabul Tarihi : 23/05/2021

ÖZ

Bu çalışmada, salgın sürecinde İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersini seçen öğrencilerin Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Araştırmada nitel yaklaşım kullanılarak, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde gönüllü öğrencilerle görüşme yapılmıştır. Öğrencilere TİHEK hakkında bilgi ve kavrama düzeyinde sorular sorulmuştur. Uygulama düzeyinde, TİHEK'e bir başvuru formu doldurmaları istenmiştir. Veriler içerik analizine tabi tutularak bulgular elde edilmiştir. Çalışmada ulaşılan sonuçlardan bazıları şunlardır: Öğrencilerin yaklaşık

ABSTRACT

In this study, the opinions of the students who chose the Human Rights and Democracy Education course during the epidemic process about the Human Rights and Equality Institution of Turkey (HREIT) are examined. In the research, by using a qualitative approach, volunteer students are interviewed at Recep Tayyip Erdogan University Faculty of Education. The students are asked the questions about HREIT at the level of knowledge and understanding. At the implementation level, HREIT is asked to fill out an application form. The findings are obtained by subjecting the data to content analysis. Some of the results

* Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, cem.topsakal@erdogan.edu.tr, ORC ID : 0000-0002-6846-8676

üçte biri Kurum'dan haberdardır. Katılımcıların tamamına yakını bu ders kapsamında TİHEK'in görevleri hakkında bilgi sahibi olmuştur. Öğrencilerin tamamı TİHEK'e başvuru formunu doldurarak örnek olay yöntemini uygulamıştır. TİHEK'e başvuruda öğrenciler muhatap taraf olarak özel kurum ve kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşlarını göstermiştir. Başvuru formlarında en çok ihlal edilen hak tüketici haklarıdır. Ayrımcılık konusunda öğrencilerin en fazla üzerinde durdukları konu eğitim hakkıdır. Hak ihlalleri sonucunda öğrencilerin tamamına yakını talep olarak uygulamaya son verilmesini istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Dilekçe Hakkı, Hak Arama Özgürlüğü, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Dersi, Salgın Süreci, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Üniversite Öğrencileri

achieved in the study are as follows: Approximately one third of the students are aware of the Institution. Almost all of the participants learn about the duties of HREIT within the scope of this course. All of the students completed the application form to HREIT and applied the case study method. In the application to HREIT, the students show private institutions and organizations and public institutions and organizations as the addressees. The most violated right in application forms is consumer rights. The subject that students put the most emphasis on discrimination is the right to education. As a result of violations of rights, almost all of the students request that the application be terminated.

Keywords: Epidemic Process, Freedom to Seek Rights, Human Rights and Democracy Education Course, Human Rights and Equality Institution of Turkey (HREIT), Right to Petition, University Students.

GİRİŞ

İnsan hakları, insan onurundan kaynaklanan, kişinin insan olması nedeniyle doğuştan sahip olduğu, devredemeyeceği, vazgeçemeyeceği ve zamanaşımına uğramayacağı haklara denir. İnsan hakları, insanın sadece insan olması nedeniyle doğuştan sahip olması gereken, onun kişiliğini, değerlerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan, üstün, evrensel ilke ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilir (Karaman Kepenekci, 2014: 51).

İnsan hakları kişisel, sosyal ve ekonomik ve siyasi haklar olarak ayrılabilir (1982 Anayasası). Sosyal ve ekonomik haklardan bir tanesi de eğitim hakkıdır. Eğitim hakkı diğer hakların bilinmesinde, kullanılmasında ve korunmasında anahtar role sahiptir. Bu anlamda eğitim hakkı bireylerin yaşam hakkından düşünce ve ifade özgürlüğüne, seçme ve seçilme hakkından dilekçe hakkına kadar tüm hakların kullanılması için ön koşul olduğu belirtilebilir (Akyüz, 2020: 370). İnsan eğitim ihtiyacı olan ve eğitilebilen bir varlıktır.

Bireylerin insan hakları hakkında bilgi sahibi olmaları eğitim ve öğretim yoluyla olur. Böyle bir eğitim ailede başlar, okulda, çevrede, medyada devam eder. İnsan hakları eğitimi ile bilgi bilince evrilir ve bilinç kazanılır. Bilinç sahibi bireyler haklarını kullanır, korur, başkalarının haklarına saygı duyar. İnsan hakları eğitimi devlet açısından zorunluluk, birey açısından hem hak hem de sorumluluktur. Başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olmak üzere birçok uluslararası belgede insan hakları eğitimi zorunluğu getirilmiştir. Hukuki zorunluluğun yanında, demokratik toplumun devamı için insan haklarını benimsemiş bireyler yetiştirilmesi mantıksal bir zorunluluktur. Bireylerin nasıl davranacakları bilgi ve bilincini kazanması için insan hakları eğitimi etik bir zorunluluk taşımaktadır (Yeşil, 2002; Çakmak ve Akgün, 2016: 236-237; Merey, 2020; Turan, 2019).

İnsan hakları eğitimi Türkiye’de okul öncesinden yüksek öğretim kademesine kadar ders programlarında yer almaktadır. Yüksek öğretim kademesinde 2018 yılından itibaren YÖK öğretmen yetiştirme lisans programları güncellenmiş, lisans programlarına seçmeli dersler eklenmiştir. Bunlar meslek bilgisi seçmeli dersleri, genel kültür seçmeli dersleri ve alan eğitimi seçmeli dersleri olarak düzenlenmiştir. Genel kültür seçmeli derslerinden biri İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi’dir. Bu ders içeriğinde: İnsan hakları kavramı ve tarihi gelişimi; insan haklarının türleri, demokrasi anlayışları, ilkeleri, yaklaşımları ve insan hakları; demokrasi eğitimi ve demokratik eğitim, aile ve demokrasi eğitimi; insan hakkı olarak eğitim, okulöncesi eğitim ve demokrasi

eğitimi; ilkökul eğitim programı ve demokrasi eğitimi, orta öğretimde demokrasi eğitimi; yükseköğretim ve demokrasi eğitimi, demokratik okul ve sınıf ortamı konu başlıkları yer almaktadır (YÖK, 2021).

İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi ders programı içinde insan hakları tarihi gelişimi bulunmakta, tarihsel gelişim içerisinde insan haklarının korunması üzerinde durulmaktadır. İnsan haklarını koruyan ve geliştiren kurumlardan biri olan TİHEK hakkında ders kapsamında bilgiler verilmektedir. 6701 Numaralı, 20.04.2016 tarih ve 2960 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'na göre; insan haklarını korumak ve geliştirmek, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınmasına çalışmak ve işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele vermek bu Kurum'un misyon ve görevleri arasındadır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 2021; Misyon-Vizyon, 2021).

Bu bilgilerin kalıcı olması, iz bırakması adına dersin etkili bir biçimde işlenmesi önem taşımaktadır. Etkili bir insan hakları ve demokrasi eğitimi için okul ve sınıf havasının olumlu olması, öğretmenin demokratik özelliklere sahip olması, içeriğin ilgi çekici ve anlaşılır olması, farklı yöntem ve tekniklerin uygulanması, ilginç materyallerin kullanılması önem taşımaktadır (Karaman Kepenekci, 2000). Öğrencilerin bu ders hakkında olumlu görüş geliştirmesi dersin kazanımları arasında yer almaktadır. Bu çalışma çerçevesinde İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersi kapsamında gönüllü öğrencilere TİHEK hakkındaki görüşleri sorulmuş, bu kuruma başvurmaları söz konusu olması durumunda nasıl bir başvuru yapacaklarını kurumun başvuru formunu doldurarak göstermeleri istenmiştir.

Bu çalışmada 2020-2021 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersini seçen öğrencilerin TİHEK hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu konuda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır. İzin belgesi ekte sunulmuştur.

Bu bilgiler ışığında öğrencilere şu sorular sorulmuştur:

- 1-TİHEK hakkında daha önceden bilginiz var mıydı?
- 2-TİHEK hakkında bu ders kapsamında bilginiz oldu mu?
- 3-TİHEK'i öğretmen olduğunuzda öğrencilerinize anlatmayı düşünür müsünüz?
- 4-TİHEK'e nasıl bir başvuru yaptınız? Formu doldurunuz.
- 5-Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna gelecekte başvurmayı düşünür müsünüz?

1. YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayalı betimsel bir çalışmadır. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersini seçen öğrencilerin TİHEK hakkındaki görüşlerini saptamak amacıyla tarama modelinde yürütülen betimsel ve nitel bir araştırma yapılmıştır. Tarama modelleri, “Geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2014). Nitel araştırmalar ise, verilerin sayılar biçiminde olmadığı; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı; algıların ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül olarak ortaya konulmasına çalışılan araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, toplanan verilerin, daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenip yorumlanmasına dayanır. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Bu süreçte katılımcıların görüşlerine de doğrudan yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu kapsamda araştırmada öğrencilere çevrimiçi anket uygulanmış ve veriler analiz edilmiştir.

Çalışma grubu 2020-2021 Eğitim ve Öğretim Yılı’nda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersini seçen 83 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında 83 öğrencinin 45’i kadın (%54,22), 38’i erkek (%45,78) öğrencidir. Bu dersi seçen öğrencilerin 67’si (%80,72) Fakültenin 2. Sınıf, 16’sı (%19,28) 3. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Ortak ders olduğu için her sınıftan öğrenci bu dersi seçme hakkına sahiptir. Anabilim dallarına (programlara) göre dağılım şu şekilde oluşmuştur:

Tablo 1: Anabilim Dallarına Göre Dağılım

Bölüm	Frekans	Yüzde
Sınıf Öğretmenliği	21	25,30
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	16	19,28
Türkçe Öğretmenliği	15	18,07
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	13	15,66
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	12	14,45
Fen Bilgisi Öğretmenliği	4	4,82
Resim İş Öğretmenliği	2	2,41
Toplam	83	100

Tablo 1'e göre katılımcılar anabilim dalları açısından; Sınıf Öğretmenliği 21 (%25,30), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık 16 (%19,28), Türkçe Öğretmenliği 15 (%18,07), İlköğretim Matematik Öğretmenliği 13 (%15,66), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 12 (%14,45) Fen Bilgisi Öğretmenliği 4 (%4,82) ve Resim İş Öğretmenliği 2 (%2,41) şeklinde dağılım göstermektedir.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ve TİHEK başvuru formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; verilerin hızlı kodlanmasına ve analiz edilmesine imkân tanınması, katılımcıların verdikleri bilgiler arasında benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmaya yardımcı olması gibi özellikleri nedeniyle kullanılmıştır (Büyükoztürk vd., 2016). Araştırmada öğrencilere beş temel soru sorulmuş, kuruma başvuru formunu doldurmaları istenmiştir.

Konuyla ilgili olarak insan hakları ve demokrasi alanında çalışan üç öğretim elemanından görüşme formundaki soruların açık ve anlaşılır olup olmaması, araştırılan konuyu kapsayıp kapsamaması, araştırılan verileri sağlayıp sağlamaması açılarından kontrol etmeleri istenmiştir. Sonuçta uzmanlar tarafından soru maddelerinin geçerliliği saptanmış ve yeterli görülmüştür. Nisan 2021'de bu dersi seçen beş öğrenciye pilot uygulama yapılmış, alınan geri bildirimler doğrultusunda veri toplama aracına son şekli verilmiştir.

Salgın hastalık sürecinde çevrimiçi olarak görüşme tekniği ile verilere ulaşılan bu araştırmada verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi ve betimsel analiz tekniği kullanılmış, bulgular uygun görülen ve gerekli olan yerlerde nicelleştirilerek (sayı kullanılarak) sunulmuştur. Nitel bulgular analize açıklık getirmek, güvenilirliği arttırmak için nicel ifadeler kullanılarak betimlenmeye çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşmelerde katılımcıların dile getirdiği ifadelerden bazıları doğrudan alındı olarak kullanılmıştır. Katılımcıların gerçek ismi yerine Ö1 (Öğrenci 1) şeklinde kod numaraları kullanılmıştır. 83 öğrenciye kod numarası verilmiştir.

2. BULGULAR

Katılımcıların görüşme formundaki sorulara verdikleri cevaplara göre elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. Öğrencilere TİHEK hakkında daha önceden bilgileri olup olmadığı sorulmuştur. Öğretimde yer alan ilkelerden biri de hazır bulunuşluk ilkesidir. Öğretim, öğretmenin bildiği yerden değil, öğrencinin bulunduğu yerden başlamalıdır (Pala, 2008: 37). Öğrencilerin önceki öğrenmeleri değerlidir. Yeni bilgiler eski bilgiler ile bağdaştırılırsa öğrenme daha kalıcı olur.

Tablo 2: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Hakkında Daha Önceden Bilgileri

Cevap	Frekans	Yüzde
Evet	31	37,35
Hayır	28	33,73
Kısmen	24	28,92
Toplam	83	100

Katılımcıların 31'i (%37,35) bu soruya olumlu cevap verirken, 28' i (%33,73) Kurum hakkında bilgi sahibi değildir. 24 katılımcı ise (%28,92) kısmen bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Kısmen bilenler, evet ve hayır cevaplarına eşit olarak dağıtıldığında, katılımcıların yarısından biraz fazlası Kurum hakkında bilgiye sahipken, diğer yarısı Kurum'u tanımamaktadır. 2016 yılında kurulan Kurum'un eğitim programlarında daha fazla tanıtılmaya gereksinim duyulduğu yorumu yapılabilir.

Öğrencilere TİHEK hakkında bu ders kapsamında bilgileri de sorulmuştur. Öğrenciye, öğretim işinin başında o derste neler öğreneceği ve niçin öğrenileceğinin belirtilmesi gerekmektedir. Böylece öğrenci o dersin ya da konunun sonunda hangi kazanımları kazanacağını öğrenmiş olur. Hedeften haberdar etme, bireyi harekete geçirir ve beklentilerin oluşmasına yardımcı olur, konu üzerinde odaklanmasına yardımcı eder (Tok, 2007: 136).

Tablo 3: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Hakkında Bu Ders Kapsamında Bilgileri

Cevap	Frekans	Yüzde
Evet	81	97,60
Hayır	1	1,20
Fikrim Yok	1	1,20
Toplam	83	100

Tablo 3'e göre öğrencilerin 81'i (%97,60) ders kapsamında bilgi sahibi olduklarını ifade etmiştir. Bu konuda sadece bir öğrenci (%1,20) olumsuz cevap vermiş, bir öğrenci ise (%1,20) bu konuda bir fikrinin olmadığı seçeneği işaretlemiştir. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersinin bir kazanımı olarak Kurum hakkında bilgi sahibi olma elde edildiği belirtilebilir. Uzaktan eğitim sürecinde ders az katılan öğrenci ya da seçmeli dersi kota uygulaması nedeniyle kendi istediği dersi seçemeyip, mecbur kaldığı için bu dersi seçen öğrencilere rast gelmektedir. İki öğrenci için bu şekilde bir yorum yapmak mümkündür.

Öğrencilere öğretmen olduklarında TİHEK'i anlatıp anlatmayacakları sorulmuştur. Eğitim ve öğretimin sadece bilgi düzeyinde kalmaması, bilinç kazanımı, bunun uygulanması, başkalarına yansıtılması önemlidir (Ünver, 2005: 137 vd.).

Tablo 4: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunu Öğretmen Olduğunuzda Öğrencilerinize Anlatma

Cevap	Frekans	Yüzde
Evet	80	96,38
Hayır	-	-
Kısmen	3	3,62
Toplam	83	100

Tablo 4'e göre öğrencilerin 80'i (%96,38) öğretmen olduklarında Kurum'u öğrencilerine anlatacaklarını, tanıtacaklarını belirtmişlerdir. Bu önemli bir bulgudur ve öğrencilerin Kurum'a bakışının olumlu olduğunu göstermektedir. Bu soruya hayır cevabı veren öğrenci bulunmamaktadır, bu da olumlu bir bulgudur. Öğrencilerden 3'ü (%3,62) bu soruya kısmen cevabını vermiştir. Bunun nedeni anabilim dalları ile ilgili olabilir. Bu dersi alan öğrenciler fen, matematik, resim gibi her anabilim dalından olabilmektedir. Öğrencilerin öğretmen olduklarında Kurumu şimdilik kendi alanlarıyla bağdaştırmaması normal kabul edilebilir.

Araştırmanın bu aşamasında öğrencilerden TİHEK'e bir başvuru yapmaları ve sitede yer alan başvuru formu örneğini doldurmaları istenmiştir. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesinin kullandığı Google Meet programında çevrimiçi toplantı yapılmış, formun doldurma yöntemi hakkında açıklama sunulmuş, gelen sorulara cevap verilmiştir. Öğretim ilke ve yöntemlerinden olan örnek olay yöntemi uygulanmıştır. Örnek olay yöntemi; gerçek yaşamdan alınan ya da kurmaca problemler, öykülemelele öğrenme sürecini zenginleştiren ve öğrenenlerin bilgiyi anlamlandırması, yapılandırması için kullanılan bir yöntemdir (Kösterelioğlu, 2018: 129; Kara, 2014: 105).

Öğrencilerde problem çözme, tartışma, empati, kritik düşünme ve yaratıcılığı geliştirir, gerçek ve aktif öğrenmeyi sağlar (Tan, 2006: 121; Kara, 2014: 105). Genellikle istenmeyen durumları yansıtan problemlerin nedenlerine yönelik çözüm yolları üretmek için tercih edilir (Savaş, 2014: 163). Soyut düşüncelerin somut durumlara uygulanması yöntemin amaçları arasında bulunmaktadır. Mevcut konuya yoğunlaşma, etkin çalışma, bilişsel ve duyuşsal alanları geliştirme avantajlarına sahiptir. Örnek olayın açık ve gerçekçi olmaması yöntemin dezavantajları arasındadır (Hesapçioğlu, 1998: 224).

Buna göre; öğrencilerin başlarından geçen ya da geçmesi muhtemel olan, çevrelerinde tanık olduğu ya da kendi kurguladıkları bir olayı düzenleyerek Kuruma başvuru yapmaları planlanmıştır. Öğrencilere fikir vermesi açısından Kurum web sayfasında yer alan örnekleri incelemeleri istenmiş ancak bunların birebir aynı bi-

çimde kullanılmaması talep edilmiştir. Bu formları doldurmak için öğrencilere on beş güne kadar ulaşan geniş bir zaman dilimi tanınmıştır. Öğrencilerin hepsi başvuru formlarını doldurmuştur. Öğrenciler kimi zaman araştırmacıya Google Meet programı yoluyla doğrudan ya da elektronik posta yoluyla dolaylı olarak soru sorulmuş, gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Öğrencilerin başvuru formları incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır: TİHEK'e insan hakları ihlalleri ve ayrımcılık yasağı ihlallerinde başvuru yapılabilir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, 2021). Burada başvuruyu yapan öğrencilerdir ve muhatap aldıkları ise özel kurum ve kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşlarıdır.

Tablo 5: Muhatap Taraf

Muhatap Taraf	Frekans	Yüzde
Özel Kurum ve Kuruluşlar	43	51,81
Kamu Kurum ve Kuruluşlar	40	48,19
Toplam	83	83

Tablo 5'e göre; 43 öğrenci (%51,81) özel kurum ve kuruluşlar, 40 öğrenci (%48,19) kamu kurum ve kuruluşları muhatap taraf olarak seçmiştir. Hakkında başvuruda bulunan muhatap özel kurum ve kuruluşlar arasında ağırlıklı olarak kargo şirketleri, internet şirketleri, alış-veriş siteleri bulunmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları arasında bakanlıklar, kaymakamlıklar, üniversiteler, belediyeler yer almaktadır. Salgın hastalık (pandemi) sürecinde katılımcıların en fazla ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet aldıkları muhatapları taraf seçmeleri doğal kabul edilebilir. Başvuru formları toplandıktan sonra örnek olay yönteminin uygulama aşamasına geçilmiştir. Yöntemin uygulanmasında sınıf ortamına gerçek, yaşanmış ya da yaşanması muhtemel bir olay getirilir. Sorun odaklı konu ve olay öğrencilerle birlikte masaya yatırılarak incelenir. Öğrenci merkezli olan yöntemde örnek olay tartışılır, sorulara cevap aranır. Örnek olayın çözümü/ analizi ile ilgili elde edilen sonuçlar özetlenerek ortak bir çıktıya ulaşılır (Cengizhan, 2015: 267). Örnek olay yöntemi, en etkili öğretim yöntemleri arasında yer almaktadır (Borich, 2017). Salgın hastalık (pandemi) sürecinde öğrencilerle çevrimiçi görüşmeler gerçekleştirilmiş, başvuru örneklerinden isim verilmeden bir kısmı örnek olay yönteminin analizi aşamaları uygulanmış, öğrenci sorularına cevaplar verilmiştir. Öğrenmelerin daha kalıcı ve izli olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Öğrencilerin başvuru dilekçelerinde hangi haklarının ihlal edildiği incelenmiştir. Buna göre tüketici hakları, eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı ve çevre hakkı ihlalleri söz konusu olmuştur. Tüketici hakları; bireylerin satın aldıkları herhangi bir malın

ya da hizmetin ayıplı olması ile ilgilidir. Bireyler böyle bir durumu fark ettiklerinde öncelikle o malın satıcısı veya hizmetin sağlayıcısı ile görüşerek çözüm aramalı, sorun çözülmeyeği takdirde yetkililere başvurma hakları bulunmaktadır (Tüketici Hakları-b, 2021).

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde tüketicilerin aldattıcı, yanıltıcı reklamlar ve haksız ticari uygulamalar ile ilgili şikayetlerini Reklam Kurulu Başkanlığı'na iletebilmeleri de mümkündür (Reklam ve Haksız Uygulama Şikâyeti, 2021). Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına göre; herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. TİHEK Kanunu kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, 2021). Çevre hakkı anayasada sosyal haklar arasında yer almıştır (1982 Anayasası).

Tablo 6: Dilekçe Konusu Hak İhlalleri

Hak İhlalleri	Frekans	Yüzde
Tüketici hakları	43	51,81
Ayrımcılık	38	45,78
Çevre hakkı	2	2,41
Toplam	83	100

Tablo 6'ya göre; 43 öğrenci (%51,81) tüketici hakları, 38 öğrenci (%45,78) ayrımcılık, 2 öğrenci (%2,41) çevre hakkı ihlali konusunda başvuru yapmayı tercih etmiştir. Tüketici; bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişidir. Ülkemizin de taraf olduğu 1985 tarihli Birleşmiş Milletler Evrensel Tüketici Hakları Bildirgesine göre temel ve evrensel tüketici hakları mevcuttur. Temel ihtiyaçların karşılanması, bilgi edinme hakkı ve zararın giderilmesi hakkı bunlar arasındadır (Tüketici Hakları-a, 2021). Örneklerde daha çok hizmet kusuru, kusurlu mal alımı ön plana çıkmaktadır.

Öğrencilerin tüketici hakları ihlalleri konusunda örnek cümleleri doğrudan şu şekildedir:

'İnternet üzerinden aldığım İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi kitabının korsan kitap çıkması ve bu konuda başvurduğum halde konunun önemsenmemesi' (Ö17).

'Ehliyet almak için gittiğimde gözümle ilgili rapor almam gerektiğini söyleyip olumlu rapor yani ehliyet alabilir raporu almama rağmen kursun verilmemesi' (Ö19).

‘15.09.2020 tarihinde sabit internet başvurusunda bulundum ve 23.09.2020 tarihin de ilgili teknikerler tarafından evimize internet takıldı, bize gün içerisinde internetin aktif olacağı söyledi. Fakat internet aktifleşmedi 2 gün bekledik ve 25.09.2020 tarihinde arıza kaydı oluşturduk ve sorunumuz 20.10.2020 tarihinde giderildi. O süre zarfında internet erişimimiz olmamasına rağmen internet erişimini kullanmadığımız günlerinde faturasını ödemek zorunda kaldık’ (Ö41).

‘...futbol kulübü türübünü’nün üstünün açık olması’ (Ö56).

Öğrencilerin tercih ettiği ikinci hak ihlali ayrımcılıktır. Ayrımcılık yasağı hem Avrupa Sözleşmesi’nin hem de Türk Anayasası’nın tanıdığı temel bir güvencedir. Avrupa Sözleşmesi’nin 14. maddesine göre; bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma özellikle cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyaset ve diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlığa mensubiyet, servet, doğum ya da herhangi başka bir statü gibi hiçbir nedenle ayırım yapılmaksızın sağlanır (T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, 2006: 84). T.C. Anayasasının 10. maddesi kanun önünde eşitliği düzenler. Buna göre herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir (1982 Anayasası 10. Madde). Örneklerde eğitim ve sağlık hakları vurgusu üzerinde durulmuştur. Bu önemli hak ihlali aşağıdaki tabloda daha ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Çevre hakkı, özünde çevrenin korunmasıyla ilgilidir. İnsanların yaşadığı fiziki ortamın insan sağlığı için tehlikeli hale gelmesini önlemek amacıyla yöneliktir (T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, 2006: 100). 1982 Anayasasının 56. maddesine göre herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir (1982 Anayasası 56. Madde). Örneklerde öğrencilerin yeşil bir çevre talepleri bulunmaktadır.

‘...Mahallesinde ikamet ediyorum. Çevremde bir yıl öncesinde dört tane park vardı. Ama belediye pandemi sürecinde bunlardan iki tanesini yeni inşa edilen istasyonuna dahil etti. Birini de ihale açarak sattı. Belediyeden en kısa sürede yeni park alanları yapmalarını talep ediyorum’ (Ö4).

‘...’ün ağaçlandırılmasını talep ediyorum’ (Ö78).

Bu aşamada ayrımcılıkla ilgili hak ihlallerine daha derinlemesine inceleme gerekmektedir. Aşağıda ayrımcılık konuları detaylandırılmıştır.

Tablo 7: Ayrımcılık Konuları

Ayrımcılık konusu	Frekans	Yüzde
Eğitim hakkı	25	65,78
Sağlık hakkı	9	23,68
Çalışma hakkı	2	5,26
Kamu hizmetine girme hakkı	1	2,64
Kanun önünde eşitlik	1	2,64
Toplam	38	100

Tablo 7'ye göre 38 ayrımcılığın 25'i (%65,78) eğitim hakkı, 9'u (%23,68) sağlık hakkı, 2'si (%5,26) çalışma hakkı, 1'i (%2,64) kamu hizmetine girme hakkı ve 1'i (%2,64) kanun önünde eşitlik ile ilgilidir.

İnsan sosyal bir varlıktır, bir ailede dünyaya gelir, ilk eğitimini ailede alır. Ailede başlayan eğitim okulda devam eder (Yeşil, 2019: 63). 1982 Anayasası'nın 42. maddesine göre kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır (1982 Anayasası 42. Madde). Öğrencilerin doğrudan alıntılanan cümle örneklerinde daha çok imkân ve fırsat eşitliği vurgusu yapılmaktadır.

'Eğitim görmekte olduğum fakültede yapmış olduğum çap programında başvuru şartlarını ve kayıt şartları için gerekli evrakları eksiksiz bir şekilde yaparak çap programına başvuru hakkı kazandığımı ve buna bağlı olarak programa kaydımın yapıldığı tarafıma bildirildi. Ve bunun neticesinde öğrenci işlerini iki defa arayarak sistemde kaydımın gözükmediğini ve bunun benim açımdan bir sorun teşkil edip edilmediğini sordum ve cevap olarak bunun bir sorun belirtmeyeceğini ve sistemden kaynaklı bir sorun olup düzeleceğini belirttiler. İlerleyen haftalarda derslere girdim ve sınav haftası geldiğinde açıklanan öğrenci listesinde çap programı için ismimin yazılmadığını görünce bu durumu derhal öğrenci işlerine bildirdim hatanın düzeltileceği ve sınava girebileceğim söylendi. Fakat sınav haftası beni yazılı sınavlara almadılar' (Ö2).

'İ.P. İlkokulu orta düzeyde zihinsel yetersizlik özel eğitim sınıf öğrencisi engelli kardeşim P.H. için okul servis hizmetlerinin sağlanmamasından dolayı ayrımcılık yapıldığı görüşümdedir' (Ö25).

‘3. Sınıf hayat bilgisi ders kitabında toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı, cinsiyetçi ve kalıplaşmış dayatmalar içeren metnin ve görseller bulunmasıdır. Çocuklara eşitlikçi, çağdaş ve demokratik eğitimden uzaklaştırılmasıdır’ (Ö27).

‘Uzaktan eğitim döneminde girmiş olduğum İngilizce vize sınavını zamanında teslim etmeme rağmen sınav belgeme “geç teslim edildi” olarak yazmaktadır’ (Ö32).

‘2020/2021 eğitim öğretim yılı vize sınavlarında ... dersinin sınavına elektrik kesintisi nedeni ile elimde olmayan sebeplerden ötürü giremedim. Mazeret sınavı başvurumu yaptım ama kabul edilmedi’ (Ö50).

‘Üniversite gereği YKS başvurusunda bulunurken ikametgâh adresi olarak Rize/Çayeli ilçesini belirtmiştim. Fakat salgın koşulları nedeniyle okullar kapatılarak ben de dâhil olmak üzere tüm öğrenciler kendi memleketlerine dönmek zorunda kalmışlardır. Bundan dolayı YKS sınavına şu anda farklı bir ilde bulunmamdan dolayı sınava katılım sağlayamayacağım’ (Ö34).

‘Uzaktan eğitim sürecinde fırsat eşitsizliği’ (Ö58).

‘Pandemi sürecinde verilen uzaktan eğitimde öğrencilerin aynı koşullar altında bulunmamasına rağmen aynı şartlar da değerlendirilmesi’ (Ö63).

‘Ders muafiyeti konusunda yaşadığım mağduriyet’ (Ö68).

‘Görev yaptığım ilkokulda farklı siyasi görüşe sahip olduğumdan okul müdürü tarafından ayrımcılığa ve psikolojik şiddete maruz kalıyorum’ (Ö71).

‘Uzaktan online eğitimin öğrenciler açısından devam durumunun zorunlu tutulması eşitlik ve adalet ilkelerine ters düşmekle beraber her öğrencinin içinde bulunduğu şart ve koşulların farklılığı göz ardı edilmektedir. (Her öğrencinin kendine has bir; odası, bilgisayar ve yeteri kadar interneti olmayabilir.)’ (Ö79).

İkinci ayrımcılık örneği sağlık hakkı ile ilgilidir. En temel haklardan biri olan sağlık hakkı Anayasada sosyal haklar arasında yer alır. Dünyayı ve Türkiye’yi etkisi altına alan salgın hastalık sonrasında yaşama hakkı ile birlikte sağlık hakkının önemi bir kez daha anlaşılmıştır. 1982 Anayasasının 56. maddesine göre herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir (1982 Anayasası 56. Madde).

‘...Hastanesinde yapılan usulsüzlük. ...Hastanesine randevu alarak gittiğimde doktorun akrabası diye söylenen kişinin randevu almadan ve sıra almadan ben ve benim gibi bütün bekleyenlerin önüne geçerek muayene edildi. Ben ve benimle beraber birçok kişinin, insan hakları bildirgesinde yer alan sağlık hakkını engellemesi ve bu hakka erişim imkânımı elimden almasına karşılık bu başvuruyu yapmaktayım’ (Ö36).

‘Toplu taşıma araçlarına gelen HES kodu uygulaması sonucu HES kodu tanımlanmamış akıllı kartı olmayan vatandaşlar toplu taşıma aracına alınmaması gerekmektedir. Şoförün akrabası olduğu için HES kodu olmadığı halde araca alınırken, başka bir vatandaşın HES kodu tanımlı olmadığı için araca alınmamaktadır. Bazen de HES kodu tanımlı olmadığı halde vatandaştan ücret alarak yolcuyu ulaşım aracına almaktadır’ (Ö82).

Üçüncü ayrımcılık ihlali çalışma hakkı ile ilgilidir. İnsan üreten ve tüketen bir varlıktır. Üretebilmesi için iş bulması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi anlamına gelmektedir. 1982 Anayasası’nın 49. maddesine göre çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır (1982 Anayasası 49. Madde).

‘Mobbing uygulanarak “her gün hata yapsam veya yapmasam sözsöz şiddete ya da parasal cezalara çarptırılarak” altı yıl çalıştığım işyerinden tazminat almadan iş yerimden istifaya zorlanarak çıkartıldım’ (Ö64).

Dördüncü ayrımcılık örneği kamu hizmetine girme ile ilgilidir. Siyasal organlar tarafından kamuya yararlı görülerek kamu hizmeti olarak nitelendirilen, kamusal bir ihtiyacı tatmin için idare tarafından ya da idarenin yakın denetimi ve gözetimi altında özel kişilerce yürütülen faaliyetlere kamu hizmeti denir (Çapar, Demir, Yıldırım, 2016, 4). 1982 Anayasası’nın 70. maddesine göre kamu hizmetine girme düzenlenmiştir. Buna göre hizmete girmede her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmette alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez (1982 Anayasası 70. Madde).

‘Mülakat ile alınan alımları yanlış buluyorum. Herkesin eşit şartlarda girdiği KPSS sınav sonucunun yetersiz kalıp geleceğinin son kararını neden mülakatı yapan kişilerin iki dudağının arasında kaldığını sorgulamak isterim’ (Ö83).

Beşinci ayrımcılık örneği kanun önünde eşitlik ile ilgilidir. Yukarıda belirtildiği gibi T.C. Anayasası'nın 10. maddesi kanun önünde eşitliği düzenler. Buna göre herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir (1982 Anayasası 10. Madde).

‘İkincil vatandaş muamelesine uğradım. Şikâyet etiğim vatandaşın ...memleketimden dolayı hakaret içeren ifadeler kullanması ile demokratik değerler hiçe sayılmıştır (Ö1).

Tablo 8: Hak İhlalleri Sonucu Talepler

Hak İhlalleri	Frekans	Uygulamaya Son Verme	Tazminat	Suç duyurusu
Tüketici hakları	43	40	3	1
Ayrımcılık	38	38	1	1
Çevre hakkı	2	2	-	-
Toplam	83	80	4	2

Tablo 8'e göre 43 tüketici hakları ihlallerinden 40'ında uygulamaya son verme ile 3 tazminat talep edilmekte ve 1 suç duyurusunda bulunmaktadır. 38 ayrımcılığın tamamında ayrımcılığa son verilmesi 1 tazminat talep edilmekte ve 1 suç duyurusu yapılmaktadır. Çevre hakkı ihlallerinde 2 öğrencinin ikisi de uygulamaya son verilmesini istemektedir. Öğrencilerin hak ihlalleri sonucunda başvuru sahiplerinin büyük çoğunluğu uygulamaya son verilmesini talep etmektedir. Uygulamaya son verme, ihlalin durdurulması, hizmet kusurunun ortadan kaldırılması, hakkın yerine getirilmesi ile ilgilidir. Aşağıda hak ihlalleri sonucu taleplere örnek olarak öğrencilerin doğrudan cümleleri alıntılanmıştır:

‘Yapılan bu hatanın neticesinde sınavlardan geri kaldım ve benim hakkım olan eğitim hakkımın çığnendiğini belirtmek isterim. Bu konuda gerekli işlemleri yapmanızı ve gereğini bilgilerinize arz ederim’ (Ö2).

‘İlgili siteden korsan kitap satışını durdurmasını ve ücretini ödediğim kitabın orijinal halinin tarafıma teslim etmesini talep ediyorum’ (Ö17).

‘Bu gibi kursların daha çok bilgilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Benim ehliyet alabilmemle ilgili kâğıdı okuyamayan yetkili yüzünden ehliyet almamak olmalı, yani bu yüzden böyle kurslar açılacağına gerekli eğitimlerin verilmesi gerekir’ (Ö19).

‘Okulda engelli öğrencilerin faydalanabileceği servis hizmetlerinin yeterli düzeyde olması ve öğrenci ayırımı yapılmadan bütün öğrencilerin servis hizmetlerinden yararlanmasını talep ediyorum’ (Ö25).

‘Kamuoyunu geçiştirici söylemler yerine kitapların içeriğinin değişmesi için ilgili bakanlıkların il veya bölge müdürlüklerini durumu haberdar etmesi gerekmektedir. CEDAW gibi uluslararası sözleşmelerin gereği toplumsal cinsiyet eşitliği temel alan bir müfredat olması ile yükümlüdür. Bu bağlayıcılığı olan sözleşmeye göz önünde bulundurarak cinsiyetçi ders kitapları toplatılmalı, içeriği düzeltilmelidir’ (Ö27).

‘Mümkünse İngilizce vize sınavımın kabul edilmesini ve puanımın geçerli olmasını arz ederim’ (Ö32).

‘Salgın koşulları sonucunda belirtmiş olduğum sınav yerini Rize/Çayeli adres değişikliği yapılarak... / Merkez olarak değiştirilmesini arz ederim’ (Ö34).

‘Doktorların mesleki yeminlerine aykırı olan liyakatsiz davranışlarını engellemek adına çalışmalar yapılmalıdır. Denetleme kurulu, düzenli şekilde doktorları ve hastaneleri denetleyerek yaşadığım durum gibi insanların haklarına kast edilmesi engel olacak yaptırım ve denetlemeler yapılmasını talep etmekteyim’ (Ö36).

‘İnternet erişimi olmayan ve kullanılmayan günlerin faturadan düşürülmesi ve para iadesi yapılmasını talep ediyorum’ (Ö41).

‘Bir aksaklıktan dolayı ve elimde olmayan sebeplerden dolayı giremediğim ... dersinin mazeret sınavına girmeyi talep ediyorum’ (Ö50).

‘Sayın ...yöneticilerine: Biz seyirciler olarak takımımızın müsabakalarını izlemek istiyoruz, ama bizim tribünümüzün üstü açık olduğu için kış aylarında ve yağmur yağdığına maçları gidip izleyemiyoruz. İlçemizin spor kulübüne destek vermek için tribünlerin üstünün kapatılmasını istiyoruz’ (Ö56).

‘Doğuda bazı köy okullarında okuyan öğrencilerin uzaktan eğitim dönemine girilmesiyle birlikte internet, tablet veya bilgisayar gibi uzaktan eğitimde kullanılan araç ve gereçlere sahip olmadıklarından eğitim haklarından yararlanamamaktadırlar. Bu nedenle bu kişilerin tespit edilip ihtiyaçlarının karşılanmasını arz ederim’ (Ö58).

‘Uzaktan eğitim sürecinde birçok öğrencinin evinde bilgisayar, mobil cihaz, internet ve bazı zamanlarda elektrik bulunmamaktadır. Buna rağmen değerlendirilme ölçütleri aynıdır. Bu sorunun bir an önce ele alınmasını talep ediyorum’ (Ö63).

‘Yatay geçiş yapmadan önce ...Üniversitesi Eğitim Fakültesinde tamamladığım derslerin geçerli sayılmasını talep ediyorum’ (Ö68).

‘Tüm bu süreçte bu koşul ve şartlarda uzaktan eğitiminin zorunlu olmamasını (devam durumunun olmaması) bununla beraber öğrencilerin zor durumda bırakılmamasını talep ediyorum’ (Ö79).

Bununla birlikte zarara uğrayanlar tazminat talebinde bulunmaktadır. Tazminat davası, bir idari işlem ya da eylem nedeniyle parayla ölçülebilen bir zarara uğrayan kişinin, yönetimin bu zararı karşılayacak miktarda kendisine para ödenmesi istemiyle açtığı davadır (Gözler, 2015: 118).

‘Şahsıma yapılan adaletsizliğin hukuk tarafından verilmesi ve maddi hakkım olan tazminatımı almak isterim’ (Ö64).

Kanun önünde eşitlik talepleri şu şekildedir:

‘Diğer öğretmen adaylarına sunulan imkânlardan, fırsatlardan bende yararlanmak istiyorum. Onlara nasıl davranılıyorsa, bana da öyle davranılmasını talep ediyorum’ (Ö71).

‘Ülke genelinde alınan kararların eşit ve adaletli bir şekilde uygulanmasını, yakın akraba veya arkadaş olması dahilinde herhangi bir tolerans gösterilmemesini talep ediyorum’ (Ö82).

‘Mülakat ile alınan alımlara son verilsin’ (Ö83).

Ayrıca mağdurlardan suç duyurusunda bulunanlar da bulunmaktadır.

‘Demokratik değerler hiçe sayılmış vatandaşın gereken cezaya çarptırılmasını arz ediyorum’ (Ö1).

Çevre hakkı ihlali sonucunda talep şu şekildedir: ‘...halkı gezecek yeşil alan bulamamaktadır. Belediyemiz daha güzel bir... için mümkünse ağaçlandırma çalışmalarına başlasın.... nefes alsın ve yeşile doysun. Halkımız daha fazla kişi başına düşen yeşil alan talep ediyor’ (Ö78).

Öğrencilere yapılan bu uygulama ve araştırma sonucunda Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna başvurmayı düşünür müsünüz? sorusu sorulmuştur. Burada öğrencilerin Kuruma olan ihtiyaç konusunda görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin soruya verdiği cevaplar şu şekildedir:

Tablo 9: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna Gelecekte Başvurmayı Düşünme Durumu

Cevap	Frekans	Yüzde
Evet	59	71,08
Hayır	4	4,82
Fikrim Yok	20	24,10
Toplam	83	100

Tablo 9'a göre 59 öğrenci (%71,08) evet, 20 öğrenci (%24,10) fikrim yok, 4 öğrenci de (%4,82) hayır cevabını vermişlerdir. Buna göre öğrencilerin üçte ikisine yakını Kurum'u hak ihlali sonucu başvuru yapabilecekleri bir yer olarak gördükleri belirtilebilir. Öğrencilerin yaklaşık dörtte birinin fikrinin olmaması, çok azının Kurum'a başvurmayı düşünmemesi hak arama özgürlüğünü ne kadar benimsedikleri ve uygulayabildikleri ile ilgilidir. Bu konuda öğrencilerin günlük hayatta doğrudan karşılaştıkları ya da karşılaşacakları durumların hangisi için mücadele edecekleri konusunda karar vermeleri önemlidir. Öğrencilerin bu konuda desteğe ihtiyaçları bulunduğu belirtilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi dersini seçen öğrencilerin Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu hakkındaki görüşlerinin incelendiği bu çalışmada ulaşılan birinci sonuç; öğrencilerin üçte birinden biraz fazlasının Kurum'dan haberdar olduğudur. Diğer cevaplarda üçte birinden biraz azı kısmen Kurumu tanımakta, yaklaşık üçte biri ise Kurum hakkında bir bilgiye sahip bulunmamaktadır. Bu konuda Kurum ile üniversiteler arasında insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, insan hakları eğitim ve öğretimi konusunda iş birliği yapılması önerilebilir.

Çalışmanın ikinci sonucu katılımcıların neredeyse tamamına yakını TİHEK'i hakkında bu ders kapsamında bilgi sahibi olmuştur. Dersin bilgi düzeyindeki bu kazanımı öğrencilere kazandırılmıştır. İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi ders kitaplarında TİHEK'in daha çok yer alması önerilebilir.

Çalışmanın diğer bir sorusunda verilen cevaplarda öğrencilerin hemen hemen tamamı öğretmen olduğunda öğrencilerine TİHEK'i anlatmaya olumlu görüş bildirmiştir. Bu sonuca göre öğrencilere Kurum'un insan hakları ve eşitlik konusunda önemli bir görev üstlendiği konusunda bilinç kazandırıldığı belirtilebilir. Yapılan bir çalışmada, TİHEK'in insan hakları ihlallerinin önlenmesinde önemli bir rol oynayabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Albayrak, 2020, 129; Altuntaş, 2019: iii). Buna göre TİHEK, ilkokul, ortaokul, lise ders kitaplarında yer almalı, var olan bilgiler sürekli güncellenmelidir.

Öğrencilerin tamamı TİHEK'e başvuru formunu doldurarak örnek olay yönteminin ilk basamaklarını uygulamıştır. Bilişsel öğrenme alanının bilgi ve kavrama düzeyini geçerek uygulama düzeyini gerçekleştirebilmişlerdir. Anayasanın 74. maddesinde yer alan dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma haklarını

kullanmayı öğrenmişlerdir. Başvuru formları incelendiğinde öğrencilere örnek olay yönteminin tamamı çevrimiçi ve yüz yüze uygulanmalıdır ve bu konuda farklı derslerde de uygulama yaptırılması doğru olacaktır.

Öğrenciler TİHEK'e başvuruda muhatap taraf olarak yarısından biraz fazlası özel kurum ve kuruluşları, yarısından biraz azı da kamu kurum ve kuruluşlarını göstermiştir. Başvuru formlarında en çok ihlal edilen hak tüketici haklarıdır. Öğrencilerin yarısından fazlasının başvuruda bulunduğu tüketici hakları, salgın hastalık sürecinde en çok mağdur oldukları konu olmuştur. Özellikle e-alışveriş, kargo hizmetleri, internet hizmetleri en çok yakındıkları konular arasındadır. İkinci sırada ise ayrımcılık yapılması, haklarının bilincinde olduklarını göstermektedir. Üçüncü sırada ise çevre hakkı ihlalleri konusunda duyarlık gösteren öğrenciler bulunmaktadır. Öğrencilere örgün eğitimin her kademesinde hak çeşitleri öğretimi zenginleştirilmelidir.

Ayrımcılık konusunda öğrencilerin en fazla üzerinde durdukları konu, eğitim hakkıdır. Yaklaşık üçte iki oranında öğrenci özellikle imkân ve fırsat eşitliği, eğitim eşitsizliği, eğitimin genelliği ilkelerinde yaşanan aksaklıklar üzerinde durmuşlardır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan eğitim hakkı koşulları ve engellilere yönelik pozitif ayrımcılıkta Türkiye önemli mesafeler almıştır, Özel eğitim ve kapsayıcı eğitim çalışmalarına devam edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır (Demirtaş, 2019: 39-40). İkinci olarak sağlık hakkını kullanmada meydana gelen sorunları vurgulamışlardır. Salgın hastalık sürecince eğitim ve sağlık konuları ülke gündeminde ilk sırada yer alan konular arasındadır. Öğrencilerin bu konularda bilinçli ve duyarlı olmaları, eğitimin güncellik ilkesine uygundur. Çalışma hakkı, kamu hizmetine girme ve kanun önünde eşitlik ilgi alanları içindedir. Özellikle çalışma hakkı, kanun önünde eşitlik konularında Türkiye'de mülteci gruplarına yönelik sorunlar yaşanmaktadır (Kaya, 2020: 231).

Hak ihlalleri sonucunda öğrencilerin tamamına yakını uygulamaya son verilmesini istemektedir. Haksız işlemin sona ermesini, haklarının iadesini istemeleri hak bilinci kazandıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca gerektiğinde uğradıkları zararın tazmin edilmesini, suç işleme söz konusu olanların cezalandırılmasını talep etmişlerdir.

Başvuru formu uygulamasından sonra öğrencilere TİHEK'e başvurmayı düşününüp düşünmedikleri sorulmuş, yaklaşık üçte ikisi bu soruya olumlu cevap vermiştir. Yaklaşık dörtte biri ise fikirlerinin olmadığını belirtmiştir. Çok azı ise Kuruma başvurmayı düşünmediğini beyan etmiştir. Buna göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun TİHEK hakkında bilinç kazandığı belirtilebilir. Yapılan bir araştırmada eğitim

fakültesi öğrencilerinin hak bilgi düzeyleri iyi olarak bulunmuştur (Topsakal, 2012: 751). Fikirleri olmadığını beyan eden öğrencilerin bu cevaplarının yetiştikleri kültür ve insan hakları anlayışları ile ilgili olduğu belirtilebilir (Güneş, 2018: 165). Özellikle bu kesim için yeni yapılacak eğitimlerle bilinç kazandırılması mümkün olabilecektir. Bu konuda TİHEK'in geniş ve kapsamlı çalışmaları bulunmaktadır (Duman, 2017: 68 vd.; Altuntaş, 2019: iii). Bu çerçevede Kurul üyesi Av. Harun Mertoğlu salgın hastalık öncesinde Eğitim Fakültesi'nde konferans vermiş, 2020 yılında planlanan yeni bir konferans ise salgın hastalık nedeniyle ertelenmek zorunda kalmıştı. Öğrencilere, öğretmenlere ve öğretim elemanlarına yönelik bu gibi etkinliklerin devam etmesi bilinç ve duyarlılık kazanmada TİHEK'in üyelerinin çevrimiçi ve yüz yüze konferansları, seminerleri etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, E. (2020). *Çocuk Hukuku*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Albayrak, H. (2020). Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumun Türk Kamu Yönetiminin Denetimindeki Yeri. *Sayıştay Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 119, 129-153.
- Altuntaş, Ş. (2019). Türkiye’de İnsan Haklarının Gelişimi ve Kurumsal Yapılanması: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Karaman.
- Arslan, Ç. & Kayaççek, E. (2010). *T.C. Anayasası*, İstanbul: Hürriyet Yayıncılık.
- Borich, G. D. (2017). *Etkili Öğretim Yöntemleri*, Çeviri Editörü: Bahaddin Acet içinde, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş.; Kılıç Çakmak, E.; Akgün, Ö. E.; Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cengizhan, S. (2015). Öğretim Yöntemleri. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Editör: Tuğba Yanpar Yelken içinde, (s. 253-286), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakmak, Z. Ve Akgün, İ.H. (2016). Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Haklarının Gerekliliği. *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Editör: Refik Turan-Kadir Ulusoy içinde, (s. 227-242), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çapar, S.; Demir, R. ve Yıldırım, Ş. (2016). Kamu Hizmet Sunumunda İdarecilerin İşlevi. *Araştırma ve Etütler Merkezi*, 13.05.2021 tarihinde T.C. İçişleri Bakanlığı: <https://www.icisleri.gov.tr/arem/kamu-hizmet-sunumunda-idarecilerin-islevi#> adresinden alındı.
- Demirtaş, Z. (2019). Uluslararası Antlaşmalar Çerçevesinde Engellilerin Eğitim Hakkı, *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu*, Sayı: 2, 39-59.
- Duman, E. (2017). *Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Raporu*, Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Ünver, G. (2005). Yansıtıcı Düşünme. *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Editör: Özcan Demirel içinde, (s.137-148), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Gözler, K. (2015). *Hukukun Temel Kavramları*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Güneş, Ü. (2018). Türkiye’de İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Ulusal İnsan Hakları Kurumları: Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, 165-186.
- Hesapçoğlu, M. (1998). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kara, Ö.T. (2014). Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Editörler: Mehmet Dursun Erdem-Ahmet Akkaya içinde, (s. 75-111), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Karaman Kepenekci, Y. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

- Karaman Kepenekci, Y. (2014). *İnsan Hakları ve Vatandaşlık*, Ankara: Siyasal Yayıncılık.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Yayıncılık.
- Kaya, M. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yönelik Şiddet, *TİHEK*, 4 ve 5, 231-243.
- Kösterelioğlu, İ. (2018). Öğretim Yöntemleri. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Editör: Ali Arslan-Cevat Eker içinde, (s. 119-146), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merey, Z. (2020). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Misyon- Vizyon, 15 Nisan 2021 tarihinde Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu: <https://www.tihек.gov.tr/misyon-vizyon> adresinden alındı.
- Pala, A. (2008). Öğrenme ve Öğretim İlkeleri. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Editör: Şeref Tan içinde, (s. 34-69), Ankara: PegemA Yayınları.
- Reklam ve Haksız Uygulama Şikâyeti, 13 Mayıs 2021 tarihinde Ticaret Bakanlığı <https://www.turkiye.gov.tr/gtb-reklam-ve-haksiz-ticari-uygulama-sikayeti> adresinden alındı.
- Savaş, B. (2014). Öğretim Yöntemleri. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Editör: Mehmet Arslan içinde, (s. 153-171), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tan, Ş. (2006). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, Ankara: PegemA Yayınları.
- Tok, Ş. (2007). Öğretme-Öğrenme Strateji ve Modelleri. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Editör: Ahmet Doğanay içinde, (s. 130-159), Ankara: PegemA Yayınları.
- Topsakal, C. (2012). Eğitim Fakültesi Öğretmen Adaylarının Öğrenci Haklarına İlişkin Bilgi Düzeyleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt:12, Sayı: 2, 751-771.
- Turan, R. (2019). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Tüketici Hakları-b, 13 Mayıs 2021 tarihinde T.C. Elmadağ Kaymakamlığı Belediyesi: <http://elmadağ.gov.tr/tketici-haklari> adresinden alındı.
- Tüketici Hakları-a, 15 Nisan 2021 tarihinde Niksar Belediyesi: <http://www.niksar.gov.tr/tuketici-haklari> adresinden alındı.
- T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (2006). *İnsan Hakları*, Ankara: Matus Yayıncılık.
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 13.05.2021 tarihinde Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6701.pdf> adresinden alındı.
- Yeni Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, 15 Nisan 2021 tarihinde YÖK: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden alındı.
- Yeşil, R. (2019). Eğitim ve Toplum. *Eğitim Sosyolojisi*, Editör: Erdoğan Köse-Salih Zeki Genç içinde, (51-74) Ankara: PegemA Yayınları.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.